

Věc C-422/23 [Daka]ⁱ**Shrnutí žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce podle čl. 98 odst. 1
jednacího řádu Soudního dvora Evropské unie****Datum doručení:**

10. července 2023

Předkládající soud:

Sąd Najwyższy (Polsko)

Datum předkládacího rozhodnutí:

3. dubna 2023

Navrhovatel:

T. B.

Další účastníci řízení:

C. B.

D. B.

Předmět původního řízení

Rozdělení společného jmění manželů a vypořádání dědictví

Předmět a právní základ žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce

Článek 267 SFEU – Článek 19 odst. 1 SEU ve spojení s článkem 47 Listiny základních práv Evropské unie – Nemožnost podat opravný prostředek proti přeřazení soudce bez jeho souhlasu na určitou dobu v roce k jinému kolegiu příslušnému k projednávání věcí jiného druhu – Otázka, zda soud ve složení zahrnujícím takového soudce, který neměl předem možnost se proti rozhodnutí o přeřazení odvolat, je nezávislým a nestranným soudem předem zřízeným zákonem

ⁱ Tato věc má fiktivní název, který neodpovídá skutečným jménům žádného z účastníků řízení.

Předběžné otázky

1) Je třeba v situaci, kdy ustanovení vnitrostátního práva stanoví, že soudce vnitrostátního soudu poslední instance (soudce Nejvyššího soudu) může být na základě diskrečního rozhodnutí předsedy tohoto soudu (prvního předsedy Nejvyššího soudu) bez svého souhlasu přeřazen na určitou dobu v roce z jednoho kolegia tohoto soudu, v němž v souladu se svou přípravou a kompetencemi zpravidla rozhoduje, k jinému kolegiu tohoto soudu příslušnému k projednávání věcí jiného druhu, než kterými se soudce zabýval dosud, vykládat ustanovení čl. 19 odst. 1 druhého pododstavce SEU ve spojení s článkem 47 Listiny základních práv Evropské unie tak, že vyžaduje, aby měl přeřazený soudce za účelem ochrany své nezávislosti právo na účinný opravný prostředek proti tomuto rozhodnutí k nezávislému a nestrannému soudu v řízení splňujícím požadavky vyplývající z článků 47 a 48 Listiny základních práv?

2) a zároveň tak, že nezávislým, nestranným soudem, předem zřízeným zákonem a poskytujícím účinnou právní ochranu jednotlivcům v oblastech pokrytých právem Evropské unie, není soud poslední instance členského státu (Nejvyšší soud), v jehož tříčlenném senátě zasedají soudci, z nichž dva byli bez svého souhlasu předsedou tohoto soudu přeřazeni ze svého domovského kolegia tohoto soudu do jeho kolegia příslušného k projednání věci, aniž by se předtím mohli proti rozhodnutí o přeřazení odvolat k nestrannému a nezávislému soudu v řízení splňujícím požadavky vyplývající z článků 47 a 48 Listiny základních práv?

Uplatňovaná ustanovení unijního práva

Článek 19 odst. 1 druhý pododstavec ve spojení s článkem 47 Listiny základních práv; článek 48 Listiny základních práv

Uplatňovaná ustanovení vnitrostátního práva

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Ústava Polské republiky), čl. 186 odst. 1;

Ustawa z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym [zákon ze dne 8. prosince 2017 o Nejvyšším soudu (dále jen „zákon o NS“)] článek 3, čl. 10 odst. 1, články 23, 24, 25, článek 26 odst. 1, články 27a, 35;

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z 14 lipca 2022 r. Regulamin Sądu Najwyższego (nařízení prezidenta Polské republiky ze dne 14. července 2022 Jednací řád Nejvyššího soudu), § 80 odst. 12

Ustawa z 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (zákon ze dne 27. července 2001 o organizaci obecných soudů), článek 22a;

Stručné shrnutí skutkového stavu a řízení

- 1 Nejvyšší soud se zabývá dovoláním účastníka řízení T. B. proti usnesení Krajského soudu v Poznani (Sąd Okręgowy w Poznaniu) ze dne 9. září 2019 vydanému ve věci C. B. s účastí T. B. a D. B. o rozdělení společného jmění manželů a vypořádání dědictví.
- 2 Nařízením z 2. března 2023 bylo projednání tohoto dovolání přiděleno tříčlennému senátu civilního kolegia Nejvyššího soudu složenému ze soudců, z nichž dva (soudce B. B. a soudce M. P.) jsou zařazení v kolegiu pracovního práva a práva sociálního zabezpečení tohoto soudu, jemuž jsou přidělovány věci, které se diametrálně liší od projednávané věci a od věcí přidělovaných k rozhodování civilnímu kolegiu.
- 3 Soudkyně plnící funkci prvního předsedy Nejvyššího soudu nařízením o stejném znění (č. 25/2023 a č. 28/2023) z 15. února 2023 přeřadila soudce B. B. a soudce M. P. k rozhodování do civilního kolegia Nejvyššího soudu na omezenou dobu od 1. dubna 2023 do 30. června 2023. Přeřazení bylo provedeno bez souhlasu uvedených soudců a bez jakékoliv konzultace s nimi. Po přeřazení k civilnímu kolegiu soudce B. B. a soudce M. P. nebyli uvolněni z rozhodovací činnosti (v obvyklém rozsahu) v kolegiu, v němž jsou běžně zařazení.
- 4 Hlavním základem pro toto přeřazení má být čl. 35 odst. 3 zákona o NS, který stanoví, že soudce (Nejvyššího soudu) může být přeřazen prvním předsedou Nejvyššího soudu k rozhodování v konkrétní věci v jiném kolegiu nebo se souhlasem soudce k rozhodování na omezenou dobu v jiném kolegiu. Přeřazení soudce k rozhodování v jiném kolegiu bez jeho souhlasu je možné nejdéle na 6 měsíců v roce. Po uplynutí doby, na niž byl soudce přeřazen k rozhodování do jiného kolegia, rozhoduje soudce ve věcech mu přidělených v tomto kolegiu až do jejich skončení.
- 5 Ustanovení čl. 35 odst. 3 zákona o NS přímo nepředpokládá, že rozhodnutí o přeřazení soudce k rozhodování do jiného kolegia musí obsahovat odůvodnění. Nařízení o přeřazení soudce B. B. a soudce M. P. k rozhodování v civilním kolegiu takové odůvodnění neobsahují. Z informací v médiích vyplývá, že přeřazení bylo vedeno snahou o personální podporu civilního kolegia, aby se snížil počet nevyřízených případů čekajících na projednání v tomto kolegiu. Předkládající soud má za to, že tyto důvody jsou mylné, neboť příčinou nárůstu nedokončených případů v civilním kolegiu Nejvyššího soudu jsou především důsledky tzv. reformy soudnictví realizované v Polsku v posledních letech. Podle předkládajícího soudu se problém nedokončených případů v civilním kolegiu nevyřeší tím, že budou k rozhodování v tomto kolegiu přeřazováni soudci, kteří jsou zařazení v jiných kolegiích Nejvyššího soudu a běžně nerozhodují ve věcech spadajících do působnosti civilního kolegia, ale naopak tím, že budou do tohoto kolegia jmenováni soudci na návrh Národní rady soudnictví (Krajowa Rada Sądownictwa, dále jen „KRS“) zřízené řádně a v souladu s Ústavou.

- 6 Podle předkládajícího soudu je v projednávané věci podstatné, že jak nařízení o složení senátu, tak o přeřazení soudce B. B. a soudce M. P. k rozhodování v civilním kolegiu Nejvyššího soudu byla vydána osobami jmenovanými do funkcí soudců Nejvyššího soudu za stejných okolností jako ve věci C-487/18 W.Ž, přičemž ve světle dosavadní judikatury je soudní řízení s účastí takových osob neplatné, respektive porušuje právo účastníků na spravedlivý proces podle článku 6 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Navíc usnesení KRS, na jehož základě byly prezidentovi Polské republiky podány návrhy na jmenování těchto osob do funkce soudce Nejvyššího soudu, bylo v rozhodné části pravomocně zrušeno rozsudkem Nejvyššího správního soudu (Naczelny Sąd Administracyjny) z 6. května 2021 sp. zn. II GOK 2/18. V souvislosti s tím podalo plénum civilního kolegia Nejvyššího soudu usnesením z 2. září 2021 Soudnímu dvoru žádost o rozhodnutí o předběžných otázkách týkajících se účinků tohoto zrušení a účinků nedostatků při jmenování těchto soudců Nejvyššího soudu. Soudní dvůr v řízení C-658/22, které bylo zahájeno uvedeným usnesením, dosud nerozhodl.
- 7 V praxi má rozhodnutí o přeřazení soudce k rozhodování v jiném kolegiu Nejvyššího soudu v zásadě diskreční povahu. Ani zákon o NS, ani žádný jiný zákon přímo nepředpokládají, že takové rozhodnutí podléhá soudnímu přezkumu. Na tomto hodnocení nic nemění skutečnost, že se někteří soudci přeřazení k rozhodování do civilního kolegia pokusili napadnout nařízením o přeřazení u KRS. ZprvÉ, KRS není soudem nebo soudním orgánem v jakémkoliv významu těchto slov. Zadruhé, jak bylo vysvětleno v judikatuře Nejvyššího soudu, Soudního dvora či Evropského soudu pro lidská práva, KRS zřízená na základě zákona ze dne 8. prosince 2017 o změně zákona o Národní radě soudnictví a některých dalších zákonů (ustawa z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw) není nezávislým a nestranným orgánem.

Stručné odůvodnění předběžných otázek

- 8 Pochybnosti předkládajícího soudu se týkají zprvÉ toho, zda v situaci, v níž vnitrostátní právo umožňuje přeřazení soudce Nejvyššího soudu přiděleného do jednoho kolegia, které rozhoduje případy určitého typu, do jiného kolegia Nejvyššího soudu, které rozhoduje případy jiného typu, a to bez jeho souhlasu, je třeba vykládat čl. 19 odst. 1 druhý pododstavec Smlouvy o Evropské unii (SEU) ve spojení s článkem 47 Listiny základních práv tak, že vyžaduje, aby soudci přeřazenému do jiného kolegia Nejvyššího soudu náležel za účelem ochrany jeho nezávislosti proti rozhodnutí o přeřazení účinný opravný prostředek k nezávislému a nestrannému soudu v řízení splňujícím požadavky vyplývající z článků 47 a 48 Listiny základních práv?
- 9 Zadruhé se jeho pochybnosti týkají toho, zda vnitrostátní soud posledního stupně (Nejvyšší soud), v jehož tříčlenném senátě zasedají soudci, z nichž dva byli bez svého souhlasu předsedou tohoto soudu přeřazení k rozhodování ze svého

domovského kolegia tohoto soudu do jeho kolegia příslušného k projednání věci, aniž by se předtím mohli proti rozhodnutí o přeřazení odvolat k nestrannému a nezávislému soudu v řízení splňujícím požadavky vyplývající z článků 47 a 48 Listiny základních práv, je za takových okolností, jako jsou okolnosti v původním řízení, soudem nezávislým, nestranným, předem zřízeným zákonem a poskytujícím účinnou právní ochranu jednotlivcům v oblastech pokrytých právem Evropské unie.

- 10 Pokud Soudní dvůr rozhodne, že soudce přeřazený k rozhodování v jiném kolegiu, než ve kterém zastává funkci, musí mít nárok na účinný opravný prostředek proti takovému rozhodnutí k nezávislému a nestrannému soudu v řízení splňujícím požadavky vyplývající z článků 47 a 48 Listiny základních práv a že tříčlenný senát Nejvyššího soudu složený ze soudců, z nichž dva byli bez svého souhlasu přeřazení k jinému kolegiu bez možnosti se odvolat, není nezávislým, nestranným soudem předem zřízeným zákonem a poskytujícím účinnou právní ochranu jednotlivcům v oblastech pokrytých právem Evropské unie ve smyslu čl. 19 odst. 1 druhého pododstavce SEU ve spojení s článkem 47 Listiny základních práv, bude projednání dovolání v tomto složení nepřipustné a předseda Nejvyššího soudu, který řídí činnost civilního kolegia, bude povinen toto složení senátu přiměřeně změnit.
- 11 Vztah projednávané věci k unijnímu právu je dvojí povahy. Zaprvé, civilní kolegium Nejvyššího soudu je příslušné k rozhodování věci, v nichž vyvstávají otázky týkající se výkladu a aplikace unijního práva. Je tedy nezbytné posoudit, zda civilní kolegium nebo jeho senáty složené ze soudců přeřazených k rozhodování do civilního kolegia z jiných kolegií tohoto soudu na základě nařízení prvního předsedy Nejvyššího soudu splňují požadavky plynoucí z čl. 19 odst. 1 druhého pododstavce SEU, což má význam pro všechny věci, které by měly rozhodovat takové senáty v civilním kolegiu. Zadruhé, nařízení prvního předsedy Nejvyššího soudu se týká soudců tohoto soudu, kteří jsou přiděleni ke kolegiu pracovního práva a práva sociálního zabezpečení, jež je příslušné k rozhodování věci, v nichž vyvstávají otázky týkající se výkladu a aplikace unijního práva, protože je nezbytné posoudit, zda vnitrostátním právem upravená a v projednávané věci využitá možnost přeřazení soudců bez jejich souhlasu k rozhodování do jiného kolegia Nejvyššího soudu, aniž by měli možnost se proti takovému rozhodnutí odvolat k nestrannému a nezávislému soudu v řízení splňujícím požadavky vyplývající z článků 47 a 48 Listiny základních práv, neovlivňuje jejich nezávislost.
- 12 Předkládající soud analogicky odkazuje na rozsudek Soudního dvora ze dne 6. října 2021, W.Ž. (Kolegium pro mimořádnou kontrolu a věci veřejné Nejvyššího soudu – Jmenování) (C-487/19, EU:C:2021:798). Poukazuje na to, že ačkoli přeřazení soudce Nejvyššího soudu bez jeho souhlasu k rozhodování po určitou dobu do jiného kolegia tohoto soudu není formálně přeložením soudce k jinému soudu nebo přeložením do jiného soudního oddělení téhož soudu, jeho účinky jsou nicméně téměř tak dalekosáhlé a téměř stejně závažné jako účinky takového přeložení. Toto hodnocení je umocněno skutečností, že soudce

přeřazený ze svého domovského kolegia do jiného kolegia Nejvyššího soudu se musí na jedné straně nadále plně věnovat svým případům ve svém domovském kolegiu a na druhé straně musí projednávat věci v kolegiu, do kterého byl přeřazen. Navíc je takový soudce náhle konfrontován s případy jiného druhu, než které dosud řešil a které je běžně připraven a je kompetentní projednat. Takové přeřazení tedy představuje dalekosáhlé ztížení výkonu funkce soudce a riziko takového přeřazení soudce může být použito jako prostředek nátlaku, a tedy jako prostředek k jeho ukáznění a k ovlivnění směřování jeho rozhodovací činnosti.

- 13 Předkládající soud poukazuje na to, že věcné rozdělení případů mezi jednotlivá kolegia Nejvyššího soudu není pouze formální a nahodilé, ale je hluboce odůvodněno skutečností, že právní řád státu poskytuje základ pro různé typy případů vyžadující různou kvalifikaci a různou věcnou přípravu. Soudce ucházející se o funkci soudce Nejvyššího soudu uvede, v jakém kolegiu chce funkci vykonávat, a v průběhu nominačního řízení se ověřuje jeho kvalifikace optikou toho, zda splňuje předpoklady pro řešení případů, které spadají do působnosti jím vybraného kolegia. V této souvislosti je také důležité, aby se jednotlivci mohli spolehnout na to, že v souladu s nezbytným standardem práva na přístup k soudu jejich případ ve fázi rozhodování vnitrostátního soudu poslední instance (Nejvyššího soudu) bude projednán soudem složeným pouze z věcně kompetentních soudců připravených projednávat případy daného typu, a nikoliv soudem složeným (také) ze soudců, kteří se obvykle zabývají jinými typy případů.